

3. Beniger J. E., (1986) *The control revolution: technological and economic origins, of the information society*, Harvard University Press Cambridge.
4. Bochniarz H., *Przestańmy odciążać się z cyfryzacją. Internet przyspieszy wzrost gospodarczy*, Dziennik Gazeta Prawna, nr 143 (3281), 25.07.2012.
5. Castells M., (2008) *Galaktyka Internetu. Refleksje nad internetem, biznesem i społeczeństwem*, Poznań 2003; D. Barney, *Spółeczeństwo sieci*, Wyd. Sic!, Warszawa.
6. Gajda J., (2008) *Antropologia kulturowa, cz. 2, Kultura obyczajowa początku XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
7. Goliński M., (2011), *Spółeczeństwo informacyjne – geneza koncepcji i problematyka pomiaru*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
8. M. Boni, (2009), *Diagnoza Polska 2030*, Warszawa.
9. Oleński J., (2004) *Elementy ekonomiki informacji. Podstawy ekonomiczne informatyki gospodarczej*, UW, Warszawa.
10. Siemieniecki B.(red.), (2006) *Pedagogika medialna*, t. 1 i 2, Warszawa.
11. *Spółeczeństwo informacyjne w liczbach – 2009*, (2009), MSWiA, Warszawa.
12. Śliwerski B., (2009) *Problemy współczesnej edukacji. Dekonstrukcja polityki oświatowej III RP*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
13. Tanaś M. (red.), (2007), *Kultura i język mediów*, Oficyna Wydawnicza «Impuls», Kraków.
14. Tanaś M., (red.) (2005) *Technologia informacyjna w procesie dydaktycznym*, MIKOM, Warszawa.
15. Wood D. M., *Raport o społeczeństwie nadzorowanym*, www.giodo.gov.pl.
16. Żegnałek K. (red.), (2008) *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, WSP TWP, Warszawa.

Дата надходження статті: «3» вересня 2012 р.

УДК 372.46.(045)

О.В.БОЙКО,

кандидат педагогічних наук
(м.Маріуполь Донецької області)

Навчання англійської мови як фактор активізації мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку

У статті проаналізовано комунікативну компетенцію як кінцеву мету мовленнєвої діяльності дошкільників. Розглянуто проблему білінгвізму дітей дошкільного віку в працях вітчизняних і зарубіжних учених.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, комунікативна компетенція, білінгвізм.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасні інтеграційні процеси, входження України до Європейського освітнього простору, міжнародний обмін інформацією в різних галузях знань значною мірою впливають на підвищення статусу іноземної мови як важливого засобу комунікації. Концепція дошкільної освіти передбачає комплексне розв'язання питань розвитку мовлення дітей, серед яких важливе місце мусить посідати навчання іноземної мови. Особливої сьогочасності ця теза набуває у зв'язку з перенесенням терміну навчання іноземної мови з підліткового на старший дошкільний і молодший шкільний вік, що вважається сензитивним до оволодіння іншомовним спілкуванням. У сучасній освітній практиці України вивчення іноземної мови розпочинається в початковій школі з першого класу спеціалізованих шкіл та з другого – загальноосвітніх.

Аналіз досліджень і публікацій... Сучасні психолого-педагогічні дослідження свідчать про значні можливості дітей старшого дошкільного віку, особливий вплив навчання та виховання на всебічний розвиток особистості дитини, на сенситивність цього віку до засвоєння іноземної мови. На думку багатьох дослідників (Ш.Амонашвілі, Л.Божович, С.Боднар, С.Будак, І.Гарамова, В.Гінзберг, В.Плахотник, Т.Полонська, С.Соколовська, З.Футерман, Т.Шкваріна, Палмер, Рерські та інші), досить легке опанування іноземної мови дітьми старшого дошкільного віку залежить від їх особистісних психофізіологічних особливостей. Сенситивним періодом навчання іноземної мови донині вважався старший дошкільний і молодший шкільний вік (шість та відповідно сім років). Але перенесення терміну навчання в початковій школі на один рік раніше закономірно викликає питання щодо вивчення можливостей опанування іноземної мови дітьми дошкільного віку.

Ураховуючи ці зміни в освітніх ланках, С.Соколовська стверджує, що нині перспективними стають проблеми формування особистості, яка поєднувала б у собі комунікативну компетентність;

прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовленнєвої діяльності; свідомо ставилася б до своєї мовної практики, несла б на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі, яку творчий підхід і рівень творчої компетентності стимулювали б до вдосконалення мовлення, розвитку мовного смаку, до постійного відображення в мові світоглядно-суспільних, національно-культурних джерел і пошуків нових ефективних індивідуально-стильових засобів мовної виразності [3, с.72].

Формулювання цілей статті... Навчання іноземної мови в дошкільних навчальних закладах має на меті формування найпростіших навичок усного мовлення на основі засвоєного лінгвістичного матеріалу, а також сприяння загальному розумовому розвитку старших дошкільників. Відповідно з'являється нагальна потреба в осмисленні нових завдань у сфері мовленнєвого розвитку старших дошкільників, тлумаченні суті понять мова та мовлення, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, мовленнєвий розвиток, мовленнєва діяльність. Мова та мовлення поєднують і обслуговують всі інші види дитячої діяльності, що передбачає наявність певних знань, умінь і навичок – однієї з базисних характеристик особистості, її компетентності.

У контексті досліджуваної проблеми вважаємо за потрібне звернути увагу на той факт, що до кінця дошкільного дитинства діти практично оволодівають рідною мовою. Саме тому знання педагогом усіх позитивних і негативних виявів розвитку мовлення рідною мовою допоможе навчанню дітей іноземної мови, засвоєння якої має багато спільного з опануванням рідної.

Виклад основного матеріалу... Словникові джерела розглядають компетентність як володіння компетенцією, знанням, що дозволяють доходити певних висновків про щось. У свою чергу, «компетенція» визначається як коло питань, у яких певна особа володіє пізнанням, досвідом, як низка питань, у специфіці яких хтось добре обізнаний. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні звертає увагу на те, що поняття компетентності певною мірою актуалізує зв'язок, який схематично можна зобразити умовним дробом, у чисельнику якого – дитина, а в знаменнику – життя. Компетентність розглядається як особистісна, складна характеристика дитини, що засвідчує достатню її обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань, тобто це особистісна якість [1].

Мовленнєвий розвиток старшого дошкільника відображає розвиток його компетентності в соціальній взаємодії. Психічні досягнення мовленнєвої сфери виявляються через поведінку, свідомість і самосвідомість, ціннісні орієнтації, пов'язані з людиною. Повноцінний мовленнєвий розвиток сприяє появі різних видів спеціальних здібностей дитини, за умови, коли вона володіє здатністю до цього виду діяльності. Мовна компетенція має багато визначень. На думку багатьох дослідників (А.Богущ, Л.Калмикова, М.Львов, М.Пентиліук), мовну компетенцію слід розглядати в органічному взаємозв'язку з компетенцією мовленнєвою, що тлумачиться як поняття комплексне, яке охоплює систему мовленнєвих умінь (вести діалог, сприймати, відтворювати й створювати усні, письмові монологічні, діалогічні висловлювання різних видів, типів, стилів, жанрів), необхідних дітям для спілкування у створених мовленнєвих ситуаціях.

Досліджуючи це питання, А.Богущ виокремлює в мовленнєвій компетенції дитини лексичну, фонетичну, граматичну, діалогічну. Так, під лексичною компетенцією дослідниця розуміє наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, здатність до адекватного використання лексем, доречне вживання образних виразів, приказок, фразеологічних зворотів. Фонетичну компетенцію дослідниця розглядає як вимову всіх звуків рідної мови, звукосполучень згідно з орфоепічними нормами; має значення тут і наголос, і добре розвинений фонематичний слух, що дозволяє диференціювати фонеми; володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу та ін.). Граматична компетенція тлумачиться як неусвідомлене вживання граматичних форм рідної мови відповідно до законів і норм граматики (рід, число, відмінки та ін.), наявність корекційних навичок щодо правильності вживання граматичних норм. Діалогічна компетенція передбачає розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати на запитання і звертатися з запитаннями, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати різні види розповідей [2].

Результатом сформованості мовної та мовленнєвої компетенції повинна стати комунікативна компетенція, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, вміння орієнтуватись у ситуації спілкування, ініціативність останнього.

В лінгводидактиці виокремлюються такі види мовленнєвої діяльності, як говоріння, слухання, читання та письмо. У процесі говоріння та письма людина висловлює свої думки, а при аудіюванні й читанні – одержує мовленнєву інформацію, тобто сприймає і розуміє думки інших людей. Відповідно, говоріння та письмо називають продуктивними видами мовленнєвої діяльності, а аудіювання й читання – рецептивними. З іншого боку, аудіювання та говоріння об'єднує одна матеріальна основа – звукова система мови. Ці види мовленнєвої діяльності входять

до усного мовлення. Матеріальною основою читання та письма виступає графічна система мови. Тому ці види мовленнєвої діяльності стосуються писемного мовлення. Наголосимо, що навчання дошкільників іноземної мови не ставить за мету ознайомлення з такими видами мовленнєвої діяльності, як читання та письмо. Це програмним змістом навчання дошкільників, визначеним Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні – державним нормативним документом.

Із психологічного погляду, мовленнєва діяльність характеризується предметним мотивом, цілеспрямованістю й евристичним характером (Л.Виготський, О.Леонтьєв). Психолінгвістика тлумачить мовленнєву діяльність як цілком самостійну, зі специфічною мотивацією. Її компонентами є мовленнєві дії, що мають мету, підпорядковану загальній цілі діяльності; мовленнєві операції, які входять до складу інших – не мовленнєвих – діяльностей, мовленнєвий акт та мовленнєва ситуація.

У дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних психологів, лінгвістів значна увага приділяється з'ясуванню проблем засвоєння як рідної, так і іноземної мов; педагогічним умовам оволодіння мовами; психологічним особливостям дитячого віку; впливові спілкування на формування в дитини мовленнєвих навичок і умінь у рідній та іноземній мовах. У наукових розвідках порушувалися й різні методичні проблеми, як-от: визначення змісту навчання іноземної мови дітей дошкільного віку (М.Ляховицький, С.Наталііна, З.Футерман, Т.Шкваріна); методична інтеграція розвитку мови і навчання іноземної мови в умовах дитячого садка (Н.Яценко); використання мовних ігор на заняттях з англійської мови (О.Близнюк, О.Матецька, Л.Панова); створення комплексу вправ для навчання англійської мови в дитячому садку (Р.Дольникова, Т.Шкваріна); ігрове моделювання іншомовного спілкування (О.Близнюк, В.Бухбіндер, А.Понімаєтко); проектування ігрових ситуацій (М.Колкова, О.Негневицька, Є.Протасова, Н.Рибакіна); індивідуалізація навчання аудіювання на підготовчому етапі школи (О.Метолькіна); індивідуалізація навчання іноземної мови (Г.Данилевська-Бабій, В.Кузовльов, С.Ніколаєва); взаємозумовленість мовної та немовної предметно-практичної діяльності, можливість використання інших видів дитячої діяльності в навчанні іноземної мови (І.Вронська) та ін. У зв'язку з цим, виникає проблема білінгвізму (двомовності), що досліджується багатьма вітчизняними й зарубіжними вченими (Р.Барсуку, А.Богущ, У.Ванрайх, Ф.Вернер, Л.Виготський, Н.Імедадзе, Ю.Коваленко, В.Леопольд, Е.Пулгрем, Ж.Ронже, А.Табуре-Келлер, М.Уест, В.Штерн, Л.Щерба, Т.Андерсон, Р.Арнолд, Р.Девіс, С.Ервін, В.Пенфільд). Білінгвізм кваліфікується як процес засвоєння одного коду на ґрунті первинного коду рідної мови. Названі та інші вчені вбачають основу успішного навчання дітей дошкільного віку іноземної мови саме в специфіці психофізіологічних можливостей зазначеної вікової категорії. Адже фізіологічна причина ефективного навчання іноземної мови полягає в тому, що в цей період мозок дитини має специфічну здатність до навчання мови, що зменшується з віком. Прибічники двомовності констатують наявність у дошкільному віці тяжіння до зіставлення, порівняння рідної та іноземної мов. Так, А.Богущ розглядає білінгвізм як володіння людиною двома мовами на рівні їх розуміння й вільного спілкування. Штучний білінгвізм, на думку вченої, створюється шляхом організованого й цілеспрямованого навчання дітей другої мови в умовах дошкільного навчального закладу на спеціальних заняттях із використанням відповідних методів навчання [2, с.33-34]. У контексті навчання старших дошкільників іноземної мови можна говорити про опосередковану двомовність, прикметну тим, що мовець мислить однією мовою, перекладає думки другою, потім вимовляє.

Важливу роль рідної мови в процесі навчання дошкільників іноземної заакцентовував З.Футерман. За спостереженнями дослідника, дошкільники при вивченні нового матеріалу іноземною мовою підсвідомо намагаються порівняти тільки-но почутий звук чи слово зі співзвучними в рідній мові. Це – яскравий приклад того, що діти, спираючись на вже відомий словниковий запас у рідній мові, прагнуть (тут уже виявляється першооснова аналітичного мислення) методом зіставлення наблизити іноземну мову до рідної. Автор дійшов висновку, що при навчанні дошкільників іноземної мови надзвичайно важливо з самого початку вчити свідомого розмежування лексики рідної та іноземної мови. На слушну думку дослідника, ні в якому разі неможна погоджуватися із несвідомим (а подекуди – свідомим), хаотичним змішуванням іноземної та рідної мов у процесі навчання [5, с.43-46]. За умови відсутності постійного контролю з боку педагога, дорослих у ході вивчення дітьми іноземної мови, наголошує З.Футерман, мовленнєві відхилення, помилки закріплюються, поступово автоматизуються й відповідно призводять до виникнення «змішаного мовлення».

О.Уланова, розглядаючи особистісні механізми, які впливають на мовленнєву діяльність дітей старшого дошкільного віку на заняттях з англійської мови, звертає увагу на те, що, зміцнюючи впевненість дитини в собі, не підвищуючи при цьому самооцінки, педагог створює необхідні умови для успішного вивчення іноземної мови. Позитивні уявлення про себе, як вважає дослідниця, активізують бажання дитини спілкуватися з однолітками, дорослими англійською мовою, що

реалізується в процесі створених комунікативних ситуацій, де, як підкреслює автор, створюються умови для виконання різних завдань: побудова дітьми імпровізованих діалогів, опис проблемних картинок та ін. [4, с.75].

На думку більшості теоретиків і методистів (А.Богущ, О.Бігич, В.Скалкін), домінантним методичним принципом навчання іноземної (англійської) мови є принцип комунікативної спрямованості навчання. Саме він повною мірою відображає практичну мету такого навчання – опанування іноземної мови як засобом спілкування, володіння дітьми старшого дошкільного віку первинною комунікативною компетенцією.

Висновки з описаного дослідження... Розвиток мовленнєвої діяльності, формування її якісних характеристик реалізується в процесі мовленнєвого спілкування, що є елементом більш широкої, багатокомпонентної системи соціальної взаємодії членів суспільства. Поступове вдосконалення у дітей мовленнєвих умінь і навичок згодом усе більше впливає на процес спілкування, істотно його збагачує та вдосконалює. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, можна констатувати, що оволодіння старшими дошкільниками англійською мовою не лише розвиває їх індивідуальні мовленнєві здібності, але й створює передумови для подальшого засвоєння інших мов, виховує толерантне ставлення до носіїв інонаціональної культури, мови загалом. Отже, навчання англійської мови в дошкільних навчальних закладах мусить спрямовуватися на набуття дітьми елементарних навичок і вмінь усного спілкування, на підвищення рівня їхньої мовленнєвої активності. Воно має підпорядковуватися чинній програмі виховання в дошкільних навчальних закладах, бути систематичним, організованим, урахувати загальні дидактичні та суто методичні принципи опанування дошкільниками англійської мови, провідним із-поміж яких вважається комунікативна спрямованість навчання.

Список використаних джерел і літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999. – 47 с.
2. Богущ А. М. Методика навчання української мови в дошкільних закладах / А. М. Богущ. – К. : Вища школа, 1993. – 324 с.
3. Соколовська С. В. Соціальні і психолого-педагогічні передумови навчання іноземній мові дітей п'ятирічного віку / С. В. Соколовська // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1–2. – С. 155–163.
4. Уланова О. Б. О личностных механизмах, влияющих на речевую деятельность старших дошкольников : на примере занятий английского языка / О. Б. Уланова // Дошкольное воспитание. – 1998. – № 3. – С. 72–76.
5. 4. Футерман З. Я. Иностранный язык в детском саду : вопросы теории и практики / З. Я. Футерман. – К., 1984. – 144 с.

Анотація

О.В.Бойко

Обучение английскому языку как фактор активизации речевой деятельности детей старшего дошкольного возраста

В статье проанализирована коммуникативная компетенция как конечная цель речевой деятельности детей старшего дошкольного возраста. Рассмотрена проблема билингвизма детей дошкольного возраста в работах отечественных и зарубежных учёных.

Ключевые слова: речевая деятельность, коммуникативная компетенция, билингвизм.

Summary

O.V.Boyko

Teaching of English as a Factor of Speech Intensification of Pre-School Children

Communicative competence as the final aim of speech activity of pre-school children is analyzed in the article. The problem of bilingualism of pre-school children in scientific works of Ukrainian and foreign authors is discussed.

Key words: speech activity, communicative competence, bilingualism.

Дата надходження статті: «25» вересня 2012 р.